

I. KATONA ANDRÁS: „*AHOL MÉG A MADARAK IS RÖPKÖDNEK*”, AVAGY ÖNKÉNTES SZÁMŰZETÉSBEN – A BUDAPESTI ÁLTALÁNOS ISKOLAI TANÁRKÉPZÉS ÚJRAÉLESZTÉSE CSEPELEN AZ EGRI FŐISKOLA KIHELYEZETT TAGOZATAKÉNT

1. Születésünk előtt – Általános iskolai tanárképzés a fővárosban (1947–1955)

Nem volt előzmény nélküli az általános iskolai tanárok képzése a fővárosban. Az elemi és polgári helyébe lépő új alapiskola 1945-ös hirtelen létrehozását követően hamar kiderült, hogy ennek az iskolatípusnak a bevezetéséhez nem áll rendelkezésre elegendő tanár. (Az egyetemek – Budapesten, Szegeden és Debrecenben – alapvetően továbbra is középiskolai tanárokat képeztek.) 1947 novemberében a fővárosban és Szegeden létrehozták – utóbbi helyen a polgári iskolai tanárképzést felváltva – az első két pedagógiai főiskolát az általános iskolai szaktanárhiány pótlására, a budapestit a Pázmány Péter Tudományegyetem szakmai támogatásával. 1948-ban Pécsen és Debrecenben is született ilyen intézmény. (Ez utóbbi egy év múlva Egerbe települt át.) A budapesti Állami Pedagógiai Főiskola 1948-ban az Üllői út 66/c-ből a Cukor utcai polgári leányiskola és az Eötvös Loránd (Papnövelde) utcai elemi iskola 1911 és 1913 között készült épületébe költözött, és rövidesen felvette az Apáczai Csere János Pedagógiai Főiskola nevet.¹

Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjtemény

1. kép: A Papnövelde utcai iskola építési tervrajza (grafika, 1913). Forrás: Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár – Budapest Gyűjtemény, Lsz.bibFOT00002017

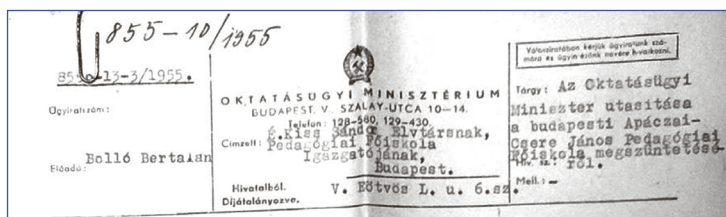
¹ A Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának 1051/1952. (XII. 25.) számú határozata a Budapesti Pedagógiai Főiskola elnevezéséről. Köznevelési Közlöny, 1953. 1. évf. 1. sz., ill. Magyar Közlöny, 1952. 8. évf. 85. sz. 706.

Már 1948-ban kitűnt azonban, hogy a hároméves tanulmányi idő alatt nem lehetséges a felső tagozatos oktatás feladataira való megfelelő felkészítés, különösen nem elégségesek a szaktárgyi képzés tantervi keretei. Ezért a minisztérium a tanulmányi idő négy évre emelését tervezte. 1949 augusztusában úgy döntöttek, hogy a pedagógiai főiskolák csak az általános iskola felső tagozata számára képezzenek tanárokat. Mivel azonban a tervezett tíz pedagógiai főiskola helyett csak négy jött létre, a pedagógushiány gyorsabb megszüntetése érdekében 1950-től az emelés helyett két évre csökkentették a főiskolák tanulmányi idejét. Majd amikor látszólagos „pedagógustúltermelés” lett – de nem az általános iskolában –, 1954-től ismét hároméves lett a képzési idő, és 1955-től egy főiskolát a négyből meg is szüntettek. Az áldozat a párt nyomására – eléggé nehezen magyarázható módon – a legtöbb tanárt képző budapesti Apáczai Csere János Pedagógiai Főiskola lett,² pedig eredetileg az Oktatásügyi Minisztérium az egri intézményt akarta felszámolni. Kiváló oktatói gárda lett a fővárosban szélnek eresztve: a nyelvész *Fábián Pál* és *Rácz Endre*, a történész *Hahn István* és *Wittman Tibor*, a botanikus *Haraszty Árpád*, az irodalmár *Horváth Károly* és *Vajda György Mihály*, a fizikus *Öveges József*, a matematikus *Péter Rózsa*, a karnagy és orgonaművész *Rezessy László*, hogy csak a legnagyobb neveket említsük. A megszűnt intézmény épületét egy, a környező iskolák diákjaiból verbuvált gimnázium foglalta el, amely 1957-ben (újra) felvette az Apáczai Csere János nevet, és 1958-tól az ELTE gyakorlóiskolája lett. Az általános iskolai tanárok képzése viszont két évtizedre megszűnt a fővárosban.

2 „Az elmúlt évek felsőoktatási eredményeként a nagyfokú tanárihiány megszűnt, így a továbbiakban három pedagógiai főiskola is kielégíti az általános iskolai tanárszükségletet. A választás gondos mérlegelés alapján azért esett a budapesti főiskolára, mert a vidéki városok kulturális életében aránylag nagyobb szerepe van a pedagógiai főiskolának, mint Budapesten. Figyelembe vették azt is, hogy az általános iskolai tanárok túlnyomó része vidéken fog működni, ezért kiképzésükre a vidéki városok alkalmasabbak a fővárosnál.” (A budapesti Apáczai Csere János Pedagógiai Főiskola megszűnéséről. Felsőoktatási Szemle, 1955. 4. évf. 3. sz. 144.)

2. kép: A hajdani Apáczai Csere János Pedagógiai Főiskola épülete az V. ker. Cukor utca és Papnövelde utca sarkán. Forrás: MTVA Sajtó- és Fotóarchívum

3. kép: Az oktatásiügyi miniszter utasítása a budapesti Apáczai Csere János Pedagógiai Főiskola megszűnéséről (a levél fejléce). Forrás: Katona András

A képzés hektikus jellege viszont ezt követően sem változott. 1959-ben négy-éves és háromszakos lett az immár tanárképző főiskolákon folyó képzés, hogy aztán 1964-ben átálljanak a kétszakos képzésre. Csakhogy közben iskolába került az ún. Ratkó-gyerekek népes generációja, és az általános iskolában egyre égetőbbé vált a tanárhány. A helyzet kezelésére 1963-ban a képzési idő egy évvel való csökkentése is felmerült, a külső gyakorlóév fűgefalevelével, de értelme- sebb megoldások is felmerültek. A felsőoktatási keretszámok növelése mellett 1962-ben létrehoztak Nyíregyházán egy új tanárképző főiskolát, a pécsi és sze- gedi főiskolát pedig bővítették. Ennek ellenére az 1970-es évek elején ismét a növekvő pedagógushány jelei mutatkoztak. (Az okok között a pályaelhagyók mellett az akkoriban bevezetett gyeset igénybe vevő nők jelentős száma, valamint az újabb – azóta az utolsó – demográfiai hullám emelhető ki.) A következmény – az 1960-as évek második felének csökkenő tendenciája után – a képesítés nélküli

pedagógusok számának újabb növekedése lett. Ezért a pedagógushíány mielőbbi pótlására ismét felemelték a felvételi keretlétszámokat, a képző intézményhálózatot pedig kiszélesítették. Ennek keretében 1971-től a pécsi főiskolának is létrejött egy kihelyezett tagozata Szombathelyen, amely 1974-ben önálló intézménnyé vált. (Megjegyzendő, hogy tagozatunk „ellentörténete” a szombathelyi – 1984-től Berzsenyi Dánielről elnevezett – főiskola, amely nemcsak hogy önállósodni tudott, hanem azonnal egy korszerűen felszerelt önálló gyakorlóiskolát is kapott.³ Így is lehetett volna később Csepelen!)

A hatvanas évek közepétől a főváros egyre nehezebben tudta nélkülözni az 1955-ben megszüntetett tanárképzési intézményét, többek között azért is, mert a vidéken végzett fiatal tanárok közül a lakás gondok és megélhetési nehézségek miatt egyre kevesebben akartak vagy tudtak Budapesten elhelyezkedni. A főváros illetékesei ezért az 1970-es évek elejétől folyamatosan követelték egy tanárképző főiskola felállítását. A Mezei Gyula vezette Művelődésügyi Főosztály előzetes számításai szerint az évtized végére négyszázzal több általános iskolai tanárra lett volna szükség, hiszen negyvenezer fős létszámgyarapodást prognosztizáltak az adott gyermekkorosztályban. (Az 1970-es és 1980-as években Budapesten és Pest megyében működött a legtöbb képesítés nélküli pedagógus.) Itt kezdődik történetünk, a budapesti főiskolai tanárképzés újabb kori, bő három évtizedes története.

2. A szerveződés nehézségei

A fővárosi tanács nyomására Polinszky Károly oktatási miniszter 1974-ben az ELTE karaként kívánt egy új, általános iskolai tanárokat képző intézményt létrehozni, amit azonban az egyetem – a színvonalcsökkenés veszélyére hivatkozva – ekkor még elhárított. Ádám György, az ELTE rektora 1974. szeptember 14-i tanévnyitó beszédében még így fogalmazott: *„A Fővárosi Tanács a budapesti általános iskolai tanárszükségletre tekintettel általános iskolai tanárképző főiskola létesítését szorgalmazza. A minisztérium [...] úgy döntött, hogy a főiskola az ELTE-hez szervesen kapcsolódva, annak tanárképző karaként az 1975/76-os tanévtől kezdje meg működését. Az elgondolás az, hogy a létesítendő tanárképző karon, annak saját tantestülete mellett, a bölcsészkar és természettudományos tanárképzéssel foglalkozó tanszékek oktatói is tanítanak, ezzel biztosítanak a kellő színvona-*

3 Ma ELTE Bolyai János Gyakorló Általános Iskola és Gimnázium.

lú képzést.”⁴ Aztán egy kompromisszumos megoldás született: a megalapítandó főiskola ugyan nem az egyetem karaként jött létre, de az ELTE egyes természet-tudományos tanszékei részt vettek a képzésben.

Mivel önálló budapesti tanárképző főiskola létrehozataláról az oktatáspolitikai hallani sem akart, az ELTE vonakodása miatt közbülső megoldásként kínálkozott az egri – a kommunista politika nyomására 1969-től a vietnámi pártvezető, Ho Si Minh nevét viselő (ne feledjük, ekkor még folyt a vietnámi háború!) – tanárképző főiskola,⁵ amely a miniszter kérésére vállalta, hogy – filiáléjaként négy-öt éven át – segíti egy fővárosi tanárképző tagozat szervezését és beindítását. Ennek folyománnyaként Garamvölgyi Károly oktatási miniszterhelyettes 1974. december 2-án kelt levelében „*a főváros általános iskolai tanárszükségletének biztosítása érdekében*” megbízta az egri tanárképző főiskola főigazgatóját, Szűcs Lászlót azzal, hogy a feladatot „*az Eötvös Loránd Tudományegyetemmel megkötendő együttműködési szerződésben megjelölt tanszékekkel, szervezeti egységekkel együttműködésben végzi*”.⁶ Ez utóbbira főleg a beinduló természettudományos szakok működtetésénél volt szükség, hiszen a biológia, fizika és kémia szakos hallgatók képzése csak az egyetem laborjaiban és zömmel oktatóival volt lehetséges. A levél a létrehozandó Kihelyezett Tagozat helyéül a Berzsenyi Dániel Gimnázium – egyébként éppen felújított – XIII. ker. Huba utcai épületét jelölte meg.

A tagozat szervezésével és vezetésével Bencédy József volt minisztériumi főosztályvezetőt, főtanácsost bízták meg, aki egyben főiskolai tanári kinevezést is kapott. (Kiválasztásában szerepet játszhatott, hogy tanított a hajdani Apáczai Csere János Pedagógiai Főiskolán és az ELTE BTK-n is.) Mellette munkája segítésére december 1-jén megbízást kapott egy négyfős operatív csoport (Botos Tiborné volt OM főelőadó, Takács Kálmánné személyügyi előadó, Bálint Sándor titkárságvezető és Siroki Zsuzsa főelőadó) a szervezőmunka megkezdésére. 1975. január 1-jétől ideiglenesen irodát kaptak a Szemere Utcai Általános Iskola épületében, a minisztérium közelében.

4 Az Eötvös Loránd Tudományegyetem értesítője 1974–1975. Összeállította: Almási János. ELTE Rektori Hivatala, Budapest, 1975. 9.

5 „1962-ben az észak-vietnámi Vinh pedagógusképző intézményével lépett testvériskolai kapcsolatba ez egri főiskola. S ebbe a szituációba illeszthető bele az is, hogy 1969 végén a Vietnámi Demokratikus Köztársaság pár hónapja elhunyt vezetője, Ho Si Minh lett a főiskola névadója.” In: Ballabás Dániel – Fábián Máté (2021).

6 A teljes levél olvasható e kötet mellékletén kívül is: Bencédy (1990) 34–36.

4. kép: Bencédy József tagozatvezető. Forrás: P. Kovács Imre (1982): Nincsen szebb hivatás a tanárjelöltek nevelésénél. Beszélgetés Bencédy Józseffel. Köznevelés, 38. évf. 21. sz. 3-4. (május 21.)

Bencédy József 1921-ben Tolnán született, gimnáziumi tanulmányait Pécsen és Budapesten a bencéseknél végezte. 1940-ben a budapesti tudományegyetem magyar–latin szakára vették fel, s Eötvös-kollégista is lett. A háború miatt, amit nyugati hadifogságban fejezett be, csak 1946-ban kapta meg tanári oklevelét, 1947-ben bölcsészdoktor lett. Budapesten helyezkedett el, a ciszterci Szent Imre (az államosítás után József Attila) Gimnáziumban tanított, majd 1952-től 1955-ig a budapesti Apáczai Csere János Pedagógiai Főiskola tanára volt. Ezután a XIII. kerületi Bolyai János Gimnázium megszervezője és igazgatója lett, majd 1958-tól a Művelődési Minisztériumban dolgozott közoktatási területen, ennek keretében az 1962-es gimnáziumi reformterv főszerkesztője volt. Emellett azonban tanított az ELTE BTK-n is, nyelvészeti tankönyveket írt, TIT-előadásokat tartott. Amikor 1974-ben létrehozták az egri főiskola budapesti (csepeli) kihelyezett tagozatát, annak – és egyben a magyar nyelvi tanszéki csoportnak – a vezetője lett. 1979-ben elvállalta az *Édes Anyanyelvünk* című nyelvemelő folyóirat felelős szerkesztői munkáját. 1983 elején ő vezényelte le a főiskolának az ELTE-hez való kapcsolódását, majd nyáron a Csepelről a Kazinczy utcába való költözését, és 1987-es nyugdíjba vonulásáig – immár igazgatóként, majd főigazgatóként – továbbra is vezette az intézményt. 1989-ben a nyelvtudományok kandidátusa fokozatot szerzett, ezt követően még két évtizedig számos intézményben, így a Kodolányi János Főiskolán is tanított. Több nyelvészeti és nyelvemelő könyve jelent meg, főleg a Tinta Kiadónál. Számos állami és szakmai elismerésben ré-

szesült, még 90. születésnapján és 2015-ben az 50. győri Kazinczy-versenyen is kitüntették. Ennek ellenére magas kort megérve, mégis eléggé elhagyatottan halt meg 2016-ban.

A szülő intézmény kálváriája az épület megválasztásával is folytatódott. Az ELTE-hez való csatlakozás nem valósult meg, az Arany János Gimnáziummal és a volt Pedagógiai Főiskola épületében lévő ELTE gyakorlóval (Apáczai Csere János Gimnázium) kapcsolatos tervek pedig már korábban zátonyra futottak. A Berzsényi Gimnázium angyalföldi Huba utcai épületébe való beköltözésnek az ötlete is hamar kútba esett, mert az épületet az iskola volt tanítványai megvédték.⁷ (A hivatalos indok az lett, hogy – az egyébként frissen felújított – „*Berzsényi épületének tanárképző céljára történő átalakítása is belekerült volna hatvan-hetven millió forintba.*”⁸) Ekkor került a képbe Csepel, „*a munkáskerületnek főiskolát*” – mint utóbb kiderült, hamisan csengő – szocialista jelmonddal, mivel a XXI. kerületben megszűntettek egy nehezen benépesíthető szakközépiskolát a városközponttól mintegy 14 km-re a Csillagtelepen, a Tejút utcában.

A korábban Csepel-Erdőalja néven ismert Csillagtelep névadója Csillag Sándor ügyvéd volt, aki a terület felparcellázását a két világháború között irányította. A városrésznek – már az „úrkorszak” kezdetén – a csillagászattal kapcsolatos utcaneveket adtak (Tejút utca, Mars utca, Rakéta utca, Orion utca, Merkúr utca stb.). 1955 és 1965 között épült az itteni lakótelep első üteme egy iskolával, a Tejút utca 10–12. sz. alatti két „ikerépülettel”, amelyben általános iskolai és középiskolai képzés is folyt. A két szárnyal, két tornateremmel és két természettudományos előadóteremmel rendelkező épület abban az időben igen modernnek számított. 1963-tól az iskola kétfelé vált, egyik szárnyában létrejött a Tanácsköztársaság hajdani népbiztosáról elnevezett Bajáki Ferenc Ipari Szakközépiskola, a másik szárnyban továbbra is általános iskola működött. Ennek a szakközépiskolának az épületét jelölték ki a tanárképző főiskola leendő képzési helyének,⁹

7 Vö. az „És”-ben megjelent vitriolos hangvételű írást: Csontos Gábor (1975): X, Y, Z és a takarékoság. Élet és Irodalom, 19. évf. 5. sz. 3. (február 1.)

8 Az egri főiskola budapesti részlege – a csepeli tagozat. Köznevelés, 1976. 32. évf. 45. sz. 3. (december 31.)

9 Budapest Főváros Tanácsa Végrehajtó Bizottsága 1975. március 3-i ülésén tárgyalta a Bajáki Ferenc Ipari Szakközépiskola épületének átadása tanárképző főiskolai célokra című napirendi pontot. A VB. 111/1975. sz. határozatában utasította a Művelődésügyi Főosztály vezetőjét, hogy a két iskola összevonásával kapcsolatos szervezési intézkedéseket tegye meg. A Művelődésügyi Főosztály a határozat értelmében a Bajáki Ferenc Ipari Szakközépiskola XXI. Tejút 10–12. sz. alatti épületét a tanárképzés Budapesten történő megszervezése céljaira átadta. In: 1975. október 15. – Budapest Főváros Tanácsa VB üléseinek jegyzőkönyvei (HU BFL XXIII.102.a.1) 78.

amely azonban a tagozat alapításkor tervezett létszámához (4x180 hallgató) képest eleve kb. 30%-kal kevesebb férőhellyel rendelkezett, különösen azért, mert a felvételi keretlétszámot a következő tanévekben 200-ra, majd 220-ra emelték.

1975. április elején megkezdődött a Tejút utcai épület felsőoktatási célokra történő átalakítása két nagyobb, 80-80 fős előadó létrehozásával és az osztálytermekből szemináriumi termek kialakításával, ekkor még azzal a célkitűzéssel, hogy az 1976/1977-es tanévre fizikai, kémiai és biológiai előadók, laborok és előkészítők is készüljenek. A terv az volt, hogy az 1978/1979-es tanév kezdetére, a teljesnek szánt kiépülésig az épület 20 tanteremmel rendelkezzen. (Maga a Tejút utca 12. alatti főiskolai tagozatot befogadó épület is két részből állt, amit a főiskola polgárai „A” és „B” épületként emlegettek.)

Szó volt ugyanakkor arról, hogy itt a Csillagtelepen, a Rákóczi Ferenc út, Tejút utca és Merkúr utca által közrefogott négyszögben 1978-ra felépül egy kezdetben 24, majd csak 16 tanteremnek tervezett – gyakorlóiskolának szánt – általános iskola, amely a Neveléstudományi Tanszéki Csoportot és laborokat is befogadná. Ebben az esetben a Tejút utcai másik – eredetileg gyakorlóiskolának szánt – iskolarészt is megkaphatta volna a tagozat. A tervezett gyakorlóiskola felépítéséből azonban már csak akkor lett valami, amikor az intézményünk elköltözött Csepelről, benne ma a „Budapest” Baptista Gimnázium, Technikum és Sportiskola működik. (Megjegyzendő, hogy később, 1983 után a kiköltöző főiskola helyén megalakult a Fodor József Szakképző Iskola és Gimnázium,¹⁰ a szomszédos gyakorlóiskolában pedig ma a Móra Ferenc Általános Iskola található.) Valójában a zsúfoltság miatt már az első években egyéb képzési helyeket is kellett biztosítani a Csepel Művek Oktatási Igazgatóságán, a Radnóti Művelődési Házban, a kerületi katonai kiegészítő parancsnokságon. Utóbb a harmadik tanévtől a főváros átengedett egy közeli – a központi épületből negyedórás gyaloglással elérhető – középiskolai kollégiumi épületet, egy hajdani vadászházat (ez lett a C épület), amelyet ősztől tavaszig gyakran bokáig érő sárban lehetett csak megközelíteni, minthogy nem volt aszfaltozva a hozzá vezető út. A legnagyobb gond azonban mindegyik esetben a városközponttól való nagy távolság, a napi 2-3 órás utazás, valamint a TTK-s és az 1977-től belépő testnevelés szakos hallgatók állandó ingázása volt. Hallgatóink, oktatóink el voltak vágva a központi könyvtáraktól, kulturális intézményektől, a kapcsolatteremtés más felsőfokú oktatási intézményekkel alapvető nehézségekbe ütközött. Igaz, akkor még a főváros fejlesztési

10 Később itt nyert ideiglenes elhelyezést a felújítás alatt álló Jedlik Ányos Gimnázium, és 2023-tól itt van a Vermes Miklós Általános Iskola.

tervében szerepelt az ígéret, hogy a csepeli gyorsvasút meghosszabbítására hamarosan sor kerül a Kálvin térig, illetve Szigetszentmiklósig.

Az intézmény alapításakor eleve szándéka volt a vezetésnek, hogy a közoktatás és felsőoktatás területéről egészséges arányban kerüljenek tanárok a tagozatra, de ügyeltek a nők és férfiak, fiatalok és idősebbek, illetve a rendszer elvárásainak megfelelően a párttagok és pártunkívüliek „egészséges” arányára is. A főállású oktatók előző munkahely szerinti megoszlását az 1. táblázat tartalmazza.

<i>Intézmény</i>	<i>Létszám</i>	<i>%</i>
Oktatási, tudományos	12	19,7
Felsőoktatási	24	39,3
Középiskolai	17	27,9
Általános iskolai	3	4,9
Pályakezdő	5	8,2
Összesen	61	100,0

1. táblázat: A főállású oktatók előző munkahely szerinti megoszlása (1977)

Az oktatói helyekre pályázatokat kellett kiírni, melyeket végső soron az egri főiskolai tanács bírálta el, és a főigazgató hagyta jóvá. A tagozat nem rendelkezett önálló tanszékekkel, hanem azok az egri intézmény tanszéki csoportjai lettek, hivatalosan nem is díjazott, hanem időnként jutalmazott „kvázi” tanszéki csoportvezetőkkel. Egerben és Budapesten egyaránt voltak közös tanszéki értekezletek, de ezt a feladatot néhány egri tanszék olyan komolyan vette, hogy operatív módon is megpróbált beavatkozni csepeli belső ügyekbe, ami konfliktusokat is eredményezett, bár a legtöbb kapcsolat bölcsen „távolságtartó” volt.

A zavartalan csepeli oktatás feltételeinek a megteremtése rendkívül nehéz feladat volt, hiszen szinte mindent a semmiből kellett előteremteni. Vonatkozik ez a személyi és a tárgyi feltételekre egyaránt. A sok patinás fővárosi felsőoktatási intézmény sorában – különösen az ELTE-hez képest – csekély presztízzsel lépett színre a csepeli tagozat, szemben az egri intézmény komoly helyi beágyazottságával, egyrészt főiskolai jellege és a Belvárostól való nagy távolsága, másrészt a vidéki főiskola „gyámsága” miatt. Ezért a komoly tudományos elismertséggel és ehhez megfelelő fokozattal rendelkező oktatók száma (2. táblázat) elég csekély volt az alapításkor a tagozaton. A teljes kiépüléskor a főállású oktatók 8,7%-a rendelkezett kandidátusi fokozattal, 25,9%-a pedig egyetemi doktori címmel, tehát kevesebb mint 40%-a volt az oktatóknak minősített. (Akkoriban még egyetemi doktori, kandidátusi és akadémiai doktori tudományos fokozatok voltak.)

Később, különösen a Belvárosba költözéssel és az ELTE-hez való csatlakozással ez a helyzet azonban gyorsan megváltozott. Ugyanakkor sikeresebb volt a tagozatvezetésnek az a törekvése, hogy kellő közoktatási tapasztalattal rendelkező oktatók is jelentkezzenek a gyakorlatorientált tanárképzés megalapozása érdekében. A nem oktató dolgozók csepeli munkaerőbázisa biztosítottabb volt.

	1975/1976	1976/1977	1977/1978	1978/1979	1979/1980
Kandidátus	2	4	4	7	7
Egyetemi doktor	3	6	13	19	21
Összesen	5	10	17	26	28

2. táblázat: Tudományos fokozattal és doktori címmel rendelkező főállású oktatók a tagozat kiépüléséig (1975–1980)

A tárgyi feltételek megteremtése, ha lehet, még nehezebb feladat volt. Javarészt rá volt a tagozat utalva különböző intézmények „könyöradományaira”. Így például ásvány- és kőzetgyűjtemények tárolókkal együtt a Természettudományi Múzeumtól, műszerek az MTA Műszaki Fizikai Kutatóintézetből, térképek a Kartográfiai Vállalattól, oktatási segédeszközök a TANÉRT-től és a veszprémi Országos Oktatástechnikai Központtól (OOK), dekorációs célú művészeti alkotások az Oktatási Minisztérium Képzőművészeti Osztályától és a Magyar Rajzpedagógusok Szövetségétől érkeztek, de jöttek ajándékok más főiskoláktól is (például az egri anyaintézménytől és a nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskolától).

Az egyik legnehezebb feladat a megfelelő könyvtári állomány biztosítása volt. Könyvek egyrészt az Állami Könyvterjesztő Vállalattól, az OM Központi Antikváriumtól, a Hadtörténelmi Intézetből, az Országos Széchényi Könyvtártól, a Fővárosi Pedagógiai Intézetből, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtártól és a Szabó Ervin Könyvtár csillagtelepi fiókjából érkeztek, de származtak magánadományokból is. Így például O. Nagy Gáborné nyelvészeti könyveket adott, Bodolay Gyula tanulmányi felügyelő a *Köznevelés* című folyóirat 1951–1975 közötti teljes sorozatát juttatta el a tagozatnak, míg Gábor Magda (Gábor Dénes unokája) New Yorkból ajándékozott kiadványokat az Orosz Tanszéki Csoportnak. Mindez azonban eléggé esetleges könyvállományt jelentett, amelyet vásárlásokkal lehetett kiegészíteni, bár arra csak csekély költségvetési források álltak rendelkezésre. Mégis a folyamatos fejlesztés eredményeként a Belvárosba költözéskor már 55 ezer példányos könyv- és közel 200 hazai és külföldi tételből álló folyóirat-állománnyal rendelkezett a tagozat. Gondot jelentett a könyvek feldolgozásának viszonylagos lassúsága, ami a könyvtári dolgozók

hiányos létszámából fakadt, de a könyvtár szűkössége is akadály volt a zavartalan működésnek, és azért a nagy budapesti könyvtárak a jelentős távolságok ellenére is konkurenciát jelentettek.

Megjegyezzük, hogy a felettes hatóságok nemcsak – igaz, nem mindig elegendő – pénzt biztosítottak a szervezőmunkához, de eléggé gyakran be is számoltatták a vezetést a munkák állásáról, így például 1975 májusában a csepeli tanács és pártbizottság, az egri „anyaintézmény” és a Fővárosi Tanács VB Művelődésügyi Főosztálya, valamint a csepeli oktatási osztály vezetőinek jelenlétében, júniusban pedig minisztériumi értekezleten kellett számot adni az előkészületek állásáról. Megindult a kommunikációs tevékenység is a közvélemény felé a hallgatók toborzása érdekében. Július 20-án *Csepel főiskolája* címmel a Petőfi rádió sugározott riportműsort arról, hogy szeptemberben az egri főiskola kihelyezett tagozata megkezdte munkáját a XXI. kerületben.¹¹ Korábban a *Népszabadság* – az MSZMP napilapja – tudósított a főiskolai tagozat indulásáról,¹² augusztus végén pedig maga a tagozatvezető egész oldalas írásban tájékoztatta a *Pedagógusok Lapjában* a szeptemberi indulásról.¹³ A felvételiket júniusban kellett lebonyolítani. Erre ekkor még – a Tejút utcai épületben folyó munkálatok miatt is – részben Egerben került sor. Ez is tükrözte azt a sajátos helyzetet, amelyet egy budapesti intézmény vidéki székhelyű alapítása teremtett.

A tanári testület alakuló ülése 1975. szeptember 2-án volt, amelyet másnap egy közös tanácsülés követett az anyaintézménnyel Csepelen az egri főigazgatónak, helyetteseinek és a tanszékvezetőknek, valamint a tagozatvezetőnek és a tagozat tanárainak a részvételével. Szeptember 5-én a hallgatók tájékoztatására került sor, majd szeptember 13-án a csepeli Radnóti Miklós Művelődési Házban lezajlott az ünnepélyes tanévnyitó is, amellyel egy közel 30 éves történet vette kezdetét.¹⁴ Az avató beszédet Garamvölgyi Károly miniszterhelyettes tartotta, és felszólalt Ribánszki Róbert csepeli párttitkár is.

11 Csepel főiskolája. Petőfi rádió, 1975. július 20. 19. 20 óra.

12 Bővül a pedagógusok képzése a fővárosban: Az egri Ho Si Minh Tanárképző Főiskola budapesti tagozata Csepelen. *Népszabadság*, 33. évf. 56. sz. (1975. március 7.)

13 Bencédy József (1975): Tanárképző főiskola – Csepelen. *Pedagógusok Lapja*, 31. évf. 14-15. sz. 3.(augusztus 24.)14-15. sz. 3.

14 Tudósítások: Egyetemi, főiskolai tanévnyitók. *Népszabadság*, 33. évf. 210. sz. 11. (1975. szeptember 7.) „Budapesten is megnyílt a Ho Si Minh Tanárképző Főiskola kihelyezett tagozata, ahol 186 diák kezdi meg tanulmányait.”; „Ünnepélyesen felavatták szombaton az egri Ho Si Minh Tanárképző Főiskola budapesti tagozatát a csepeli Csillagtelepen.” *Magyar Nemzet*, 31. évf. 216. sz. 4. (1975. szeptember 14.); Tanárképző Főiskola Budapesten. *Köznevelés*, 31. évf. 30. sz. (1975. szeptember 19.)

5. kép: Az első tanévnyitó elnöksége, háttérben az énekkarral és az akkoriban szokásos politikai jelmonddal (a középen álló Bencédy József jobbján Szűcs László, az egri főiskola főigazgatója, balján Garamvölgyi Károly miniszterhelyettes). Forrás: EKKE Fotótár

A tanév szeptember 15-én kezdődött 193 hallgatóval és 19 főállású, valamint 13 rész- és mellékfoglalkozású, illetve óraadó oktatóval. A tanszéki csoportok „fészekrakói” a következők voltak: Botos Tiborné és Halácsy Katalin (angol), Bende Sándor (biológia), Gyurkó Lászlóné (irodalomtudomány), Tömpe Jánosné (kémia), Hegedűs Józsefné (lektorátus), Bencédy József és Hernádi Sándor (magyar nyelv), Halupa Béla (marxizmus-leninizmus), Pálfalvi Józsefné és Pogács Ferenc (matematika), Almásy György (neveléstudomány), Szőke György, Németh Erzsébet, Számely Béláné és Vihar Judit (orosz), Herczeg Sándorné és Vámos Károly (testnevelés), Eperjessy Géza (történelem). A rész- és mellékfoglalkozású, valamint óraadó alapítókat is soroljuk fel: Egedy Mária középiskolai tanár (magyar nyelv), G. Havas Katalin egyetemi docens (neveléstudomány), Hoffman Béláné középiskolai tanár (orosz), Kalmár Árpád középiskolai tanár (történelem), Orbán Miklós egyetemi docens (kémia), Patakiné Csáki Csilla

főiskolai tanársegéd (marxizmus–leninizmus), Péch Zoltán főiskolai tanársegéd (neveléstudomány), Poór István egyetemi adjunktus (fizika), Schusztter Ferenc középiskolai tanár (fizika), Szende Aladár főiskolai tanár (magyar nyelv), Szigeti Katalin mb. előadó (marxizmus–leninizmus), Túri Péter múzeumi főigazgató-helyettes (földrajz), Zboray Géza egyetemi adjunktus (biológia).

Az elsőként meghirdetett szakpárokat a 3. táblázat tartalmazza.

magyar–történelem
magyar–orosz
magyar–angol
orosz–angol
orosz–történelem
matematika–fizika
matematika–kémia
biológia–földrajz
fizika–kémia
biológia–kémia

3. táblázat. Szakok, szakpárok (1975)

6. kép: A „honfoglalók” a tagozat épületének bejáratánál. Forrás: Köznevelés, 32. évf. 45. sz., 1976. december 31. 3.

A tagozatvezető a *Köznevelés* című folyóiratnak adott nyilatkozatában szolt az alakuló intézmény lehetséges jövőjéről is. Ebben szerepelt, hogy esetleg önálló lesz a főiskolai tagozat, de az is, hogy az ELTE egyik karaként vagy a budapesti Tanítóképző Főiskola részeként működik tovább, ugyanakkor az egri intézmény keretei között történő hosszabb működés lehetőségét nem említette. Az ELTE-hez való perspektivikus csatlakozást erősítette, hogy az alapítólevél előírásának megfelelően a természettudományos szakos hallgatók – a földrajz (és részben a biológia) kivételével – zömmel az ELTE TTK-n végezték tanulmányaikat, ottani egyetemi oktatók közreműködésével.

A két intézmény közötti együttműködési szerződés ugyan csak 1976-ban született meg,¹⁵ azonban az már a tagozat alapításától, ha zökkenőkkel is, de működött. Ez rögzítette az érintett tanszéki csoportok létszámát, az ellátandó órákat és tárgyakat, valamint a képzésben részt vevő egyetemi tanszékeket. Biológiából hat, fizikából két, kémiából három tanszék; a biológus szakterületről hét, a fizikus szakterületről öt, a vegyész szakterületről négy, a földtudományi szakterületről két, összesen 18 oktatóval, akiknek a személye és száma sokszor változott az együttműködés során.

A tantermeket és laborokat az illetékes egyetemi tanszékek biztosították – a szerződés értelmében – az országosan egységes főiskolai tanterv és programok szerint. A legtöbb feszültség éppen e követelmény túlteljesítésének az igényéből következett, egyes oktatók ugyanis időnként az egyetemi szintet követelték meg a hallgatóktól. Ugyanakkor egy érdekes igény is megfogalmazódott a megállapodásban, miszerint az egyetemi oktatók a főiskolai képzésben használt tankönyvek és jegyzetek kritikai elemzésével, azokkal kapcsolatos javaslataikkal járuljanak hozzá a főiskolai oktatás színvonalának az emeléséhez. Megengedte a megállapodás az egyetemi oktatásban jól használható, a TTK-n írt tankönyvek és jegyzetek használatát is, így nem meglepő, ha a két szint követelményei időnként keveredtek.

Megállapodás született a Fővárosi Tanács VB Művelődésügyi Főosztályával is¹⁶ – ne feledjük, főleg a főváros nyomására született meg a tagozat –, miszerint a hallgatók felvételi létszámának és szakos megoszlásának a tervezésében a ta-

15 Megállapodás az Eötvös Loránd Tudományegyetem és a Ho Si Minh Tanárképző Főiskola között, 1976. december 21. Aláírók: Ádám György rektor, Szűcs László főigazgató és Bencédy József tagozatvezető.

16 Megállapodás a Ho Si Minh Tanárképző Főiskola budapesti tagozata és a Fővárosi Tanács VB Művelődésügyi Főosztálya között. 1976. január 14. Aláírók: dr. Mezei Gyula főosztályvezető és dr. Bencédy József tagozatvezető.

gozat a főváros igényeit tekinti irányadónak, amihez a kerületi művelődésügyi osztályokkal egyeztetve a Művelődésügyi Főosztály szolgáltat adatokat, és azokat az Oktatási Minisztérium illetékes főosztálya véglegesíti. A főváros a kerületekkel összhangban vállalta az általa igényelt számú és szakos végzett hallgatók elhelyezését. A megállapodás ezen pontjai a későbbiekben többé-kevésbé meg is valósultak, ellentétben azzal, hogy bár ígéret született a tagozat szomszédságában lévő Tejút utca 10. szám alatti általános iskola gyakorlóiskolává fejlesztésére, az csak felemás módon valósult meg, mert az iskola jogi szempontból végig tanácsi irányítású maradt. Ígéret született arra is, hogy a Fővárosi Tanács Művelődésügyi Főosztálya a csepeli művelődési osztállyal együtt biztosítja a hallgatók külső iskolai tanítását és egyéb szakmai gyakorlatát (például napközis és úttörőtáborok, közművelődési gyakorlatok).

1976 és 1978 között több más együttműködési megállapodást is kötött a tagozat vezetése: a Szovjet Kultúra és Tudomány Házával az orosz nyelvszakosok nyelvi laborban történő képzésére,¹⁷ a csepeli Radnóti Miklós Művelődési Házal a közművelődési gyakorlatok ügyében,¹⁸ a Csepel Művek Oktatási és Társadalomtudományi Intézetével szociológiai kutatásokra,¹⁹ az Izsáki,²⁰ majd később a Kunbajai Állami Gazdasággal²¹ pedig az őszi mezőgazdasági munkára vonatkozóan. Utóbbit illetően megemlíteném, hogy a szocializmus idején bevezetett DISZ-, majd KISZ-építőtáborok, amelyek akkoriban kötelezők voltak minden fiatal egyetemistának és főiskolásnak, valamilyen népgazdasági szempontból fontos vagy fontosnak mondott – jelképes összeggel díjazott – munkát jelentettek, amiben a fiúk jellemzően fizikailag nehezebb (például építési) munkát végeztek, míg a lányok gyakran könnyebbnek mondott mezőgazdasági munkában (például gyümölcszedés) vettek részt. A tagozat hallgatóinak – tekintettel a lényegesen magasabb női létszámmra – zömmel az utóbbi jutott.

17 A tagozat a szerződést minden évben megújította.

18 A tagozat a szerződést minden évben megújította. Egyébként a Radnóti Miklós Művelődési Házban szervezte meg a tagozat a tanévnyitó és diplomaosztó, illetve az akkoriban szokásos évfordulós (március 15., március 21., április 4., november 7.) ünnepségeket, valamint a két évente megrendezésre kerülő ún. ifjúsági parlamenteket.

19 1977. május 2-án történt a megállapodás. A szociológiai kutatásokat Eperjessy Géza vezette.

20 1978 májusában történt megállapodás az Izsáki Állami Gazdasággal.

21 1982 májusában történt megállapodás a Kunbajai Állami Gazdasággal.

3. A tagozat teljes kiépülésének évei

Az 1975/1976-os tanévtől 1978/1979-ig tartott a tagozat teljes kiépítése. Ez idő alatt némileg változott a szakok kínálata is, mert 1977-ben teljesen váratlanul megszüntették az angol szakos képzést, viszont bevezették a testnevelés szakos képzést, amelyhez azonban semmiféle tárgyi feltétel (sportcsarnok, sportpálya, uszoda stb.) nem állt rendelkezésre a tagozaton. A hallgatók létszámának szakpárok és évfolyamok közötti alakulását a 4. táblázat tartalmazza.

<i>Szakpárok</i>	<i>1975/1976</i>	<i>1976/1977</i>	<i>1977/1978</i>	<i>1978/1979</i>
magyar–angol	18	28	28	28
magyar–orosz	22	41	61	79
magyar–történelem	33	62	105	145
orosz–történelem	24	47	58	70
orosz–angol	17	26	26	26
biológia–földrajz	23	44	62	82
biológia–testnevelés	–	–	23	50
biológia–kémia	22	46	73	97
matematika–fizika	21	45	57	80
matematika–kémia	13	28	41	54
Összesen	193	367	534	711
<i>Növekmény az előző tanévhez képest</i>		+174	+167	+177
<i>Szakpárok</i>	9	9	10	10

4. táblázat: Hallgatói létszámok a kiépülés éveiben (1975–1979)

Még érdekesebb, ha a felvételi adatokat vizsgáljuk, azok ugyanis a tagozat képzéseinek a népszerűségét bizonyítják, hiszen a jelentkezők alig harmada jutott be,²² ahogy ezt az 5. táblázat is bizonyítja.

²² Ne feledjük azonban, hogy ekkoriban a középiskolát végzetteknek alig több mint 10%-a kerülhetett csak be a felsőoktatásba a mai 50%-nál is magasabb arányhoz képest, ráadásul lényegesen magasabb létszámú évfolyamokból.

	1975/1976	1976/1977	1977/1978	1978/1979
Jelentkezők	Nincs adat	515	600	549
Felvettek	186	174	167	182
<i>Százalékos arány</i>		33,8	27,8	33,2

5. táblázat: *Felvételi adatok (1975–1979)*

Egyenetlen volt viszont az egyes szakpárokra jelentkezés: igen sokan jelentkeztek a magyar–történelem, biológia–földrajz, biológia–testnevelés szakpárokra, feltűnően kevesen viszont az orosz–történelem, matematika–fizika, matematika–kémia szakokra. Tény az is, hogy sokan szerepeltek elégtelenül vagy gyengén, a felvételizők csaknem a fele. Ugyanakkor a minőséget jelzi, hogy még a csepeli utolsó két évben is a jelentkezők alig 10%-a érkezett szakközépiskolából, a többiek gimnáziumokból, ráadásul közel 10%-uk ún. elit gimnáziumokból került a tagozatra. Ez utóbbin ezúttal az ELTE gyakorló – Apáczai, Radnóti és Ságvári (ma Trefort) – és a fővárosi gyakorló (Fazekas) gimnáziumokat értjük; ha bővítenénk a kört más élenjáró gimnáziumokkal, nyilván még kedvezőbb kép alakulna ki. Ráadásul már a tagozat megalakulása idején egy, a kor szokásainak megfelelően tudatosan kialakított felvételi előkészítő rendszer is létrejött, elsősorban a fizikai dolgozók gyermekeinek a felzárkóztatására, mert bár az egyetemi felvételiknél 1962-ben hivatalosan eltörölték ugyan a származás szerinti nyilvántartást, de a jelentésekben mégis mindenütt külön kategóriaként szerepeltek a munkás-paraszt származású hallgatók (erre használták a „fizikai dolgozók” gyermekei elnevezést). Felvételi Előkészítő Bizottság (FEB) jött létre, amelynek tanári és hallgatói tagjai is voltak, akik szakmai levelezés, majd szakos FEB-táborok segítségével tartották a kapcsolatot a főiskolára jelentkező középiskolásokkal. Az előkészítő órákat a tagozat oktatói, illetve felkért – zömmel középiskolai – tanárok tartották.

A tagozat szervezeti életének keretei fokozatosan jöttek létre, alapjait a minisztérium által kiegészített és jóváhagyott szervezeti és működési szabályzat képezte. Az együttműködés részleteiben a tagozat vezetése az egri anyaintézettel állapodott meg, így az első évek során kialakult a tagozat működési rendje.²³ Ennek alapján 1978 szeptemberétől életbe lépett a tagozat belső eljárási, intézkedési és ellenőrzési rendszere. Ez annak a sajátos jogi helyzetnek a kodifikálását jelentette, amely abból fakadt, hogy „a tagozat a Ho Si Minh Tanárképző Főiskola

23 A tagozat működési rendje. 1978. március 8. Aláírója: dr. Bencédy József.

főigazgatójának és tanszékeinek vezetésével és irányításával végzi nevelő-képző munkáját és tudományos tevékenységét”.²⁴

A csepeli tagozat operatív vezetését a tagozatvezető és helyettese(i), a tanszéki csoportok vezetői, az oktatói értekezlet, valamint a gazdasági osztály és tagozati hivatal vezetője látták el, de a szűkebb vezetői testület igen befolyásos tagja volt – a rendszer szokásainak megfelelően – főleg a párttitkár, de a szakszervezeti titkár, valamint az oktatói és hallgatói KISZ-titkár is. A vizsgált időszakban a tagozatvezető-helyettesek Botos Tiborné főiskolai docens (1977–1983), Herczeg Sándorné főiskolai adjunktus (1979–1980) és Mann Miklós főiskolai docens (1981–1983) voltak, párttitkárból pedig hármat – Halupa Béla (1975–1976), Herczeg Sándorné (1977–1981) és Farkas Gyuláné (1981–1983) – is „elfogyasztott” az intézmény; rájuk a tagozatvezető különösen támaszkodott. A szakszervezeti vezető Eperjessy Géza, majd Galicza János volt, míg a hallgatói KISZ-titkárok között később ismertté vált személyiségek is voltak, például Lőkös Ildikó, Földi László és Csintalan Sándor.

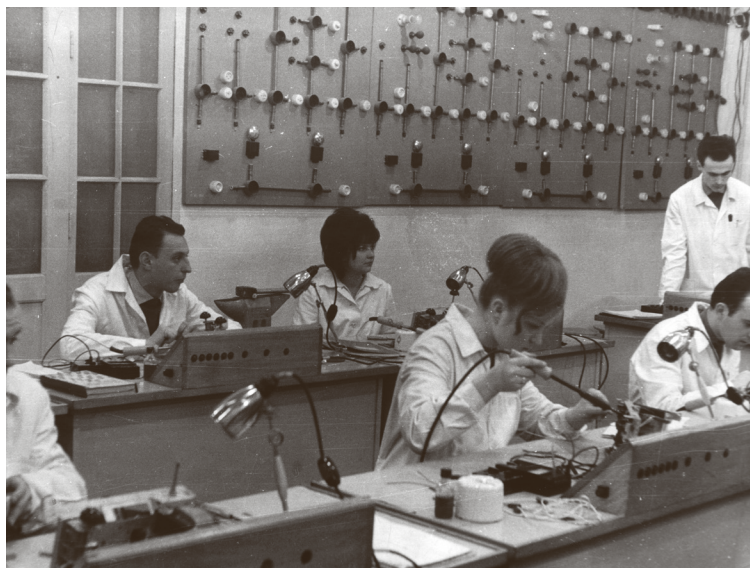
A vezetői testület munkáját hivatott segíteni a csoportvezetői értekezlet, amelynek tagjai voltak a vezetőség mellett a tanszéki csoportok vezetői, a Fővárosi Tanács VB Művelődésügyi Főosztályának a vezetője – akkoriban Mezei Gyula –, a gyakorlóiskola, illetve később már gyakorlóiskolák igazgatói, a személynéző előadó, a tanulmányi csoport vezetője, valamint a főiskolai oktatók, dolgozók és hallgatók választott képviselői. Ez a testület „kvázi” tagozati tanácsként működött. Feladata a tanácsadás volt a vezetőségnek, továbbá egységes eljárások kidolgozása, de határozatokat nem hozhattak. A tanszéki csoportok vezetői pótlék helyett 1979. január 1-jétől félévenként célprémiumot kaptak. Valójában azonban a csepeli éveket de facto a tagozatvezető egyszemélyi vezetése jellemezte, Benecdy József erős személyisége és közéleti beágyazottsága nagyon meghatározta a tagozat tevékenységét.

A tagozat közéletét a kor szokásainak megfelelően, a „szocialista demokrácia” szabályai szerint szervezték meg. A vezetőtestületekben jelen volt a párt- és szakszervezeti, valamint a KISZ-titkár, a tanszéki csoportokban a hallgatói képviselők, évente tanár-diák találkozókat, kétevente ifjúsági parlamenteket tartottak. Ősszel a mezőgazdasági munkák töltötték be jelentős szerepet a tanár-diák viszony formálásában, de különféle vízi és sítáborokat is szerveztek. Mindezzel együtt azonban a karon kialakuló közösségi életet a nagy távolság és a hallgatók

²⁴ Uo. 1.

jelentős részének (természettudományos és testnevelés szakosok) állandó ingázása alapvetően meghatározta.

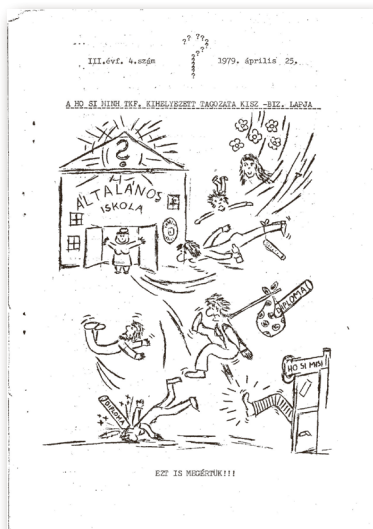
Jelentős szerepet töltöttek be a tagozati oktató-nevelő munkában a tanszéki csoportvezetők, akik – névsorba rendezve – a következő személyek voltak: Agazoni József (fizika), Bencédy József (magyar nyelv), Bende Sándor (biológia), Csutka István (testnevelés), Eperjessy Géza (történelem), Galicza János (neveléstudomány), Hajdu Péter (marxizmus–leninizmus), Héjja Sándor (oktatástechnológia), Mérő József (földrajz), Székely Jenő (matematika), Sipos Lajos (irodalomtudomány), Szőke György (orosz), Tömpéné Falb Katalin (kémia). Különösen nehéz volt a TTK-n folyó természettudományos képzés tanszéki irányítása, hiszen az egyetemi oktatók és dolgozók nem igazán fogadták el azt. Számos levélváltás és konzultáció volt képzési ügyekben a TTK tanszékei és vezetése, valamint a tagozat vezetése között. Nem csoda, hogy kezdettől törekedtek a tagozat részéről a természettudományos képzés minél nagyobb részének az átvételére. Ennek azonban súlyos személyi és tárgyi (laborok) feltételei voltak. Főleg az előbbieken terén a csepeli évek alatt ebben a Biológia és Kémia Tanszéki Csoportok érték el eredményeket. Azt azonban nem szabad tagadnunk, hogy a TTK-s képzés szakmai szempontból hasznos volt a hallgatóink számára, még ha feltűnően magas bukásszámot jelentett is a képzésben érintett diákjainknak, de ez az egyetemi szakokon sem volt másképpen.

7. kép: Szorgos munka az egyik ELTE-laborban. Forrás: EKKE Fotótár

Kezdetől beindult a tagozaton a bizottsági élet, ami részben az oktatási-nevelési és képzési feladatok tanszékeken túlnyúló feladatainak teljesítését segítette, részben pedig diákjóléti és egyéb hallgatókat támogató jellegű volt. Nevelési (Mikes Zdenkóné), tudományos (Eperjessy Géza), kulturális (Gyurkó Lászlóné), majd közművelődési (Mérő József, illetve Katona András), diákjóléti és szociális (Pogáts Ferenc), felvételi előkészítő (Serey Éva), testnevelési és sport (Csutka István és Nemere János), valamint tudományos diákköri (Horváth Gergely) bizottságok jöttek létre.

Mindezek nyomán 1977 őszétől a II. és III. éves hallgatók részére évi 15-15 órás kötelező közművelődési gyakorlatot vezettek be, részben egyéb kerületi (pl. Népművelési Intézet, Bocskai úti TIT stúdió, XI. kerületi Fővárosi Művelődési Ház), részben csepeli intézményekben, segítséget nyújtva könyvtárak, kerületi ifjúsági klubok munkájához, szakkörök vezetéséhez, de honismereti speciális kollégium is indult. Beindult a TDK-mozgalom, a tagozat kultúr- és sportélete is kialakulóban volt. 1977-től megjelent a kezdetben megfelelő cím híján ?, majd *Induló* című, idővel rendszeres kiadásúvá vált diákújság.²⁵ Az eredeti cím *Tiszta Szigorúság* lett volna, de azt a csepeli pártbizottság kérésére meg kellett változtatni.

8. kép: *A ? (Kérdőjel) elnevezésű csepeli diákújság egyik számának címlapja. Forrás: ELTE Levéltár*

²⁵ Engedély: Induló: III/ISK/85/1977. sz. Minisztertanács Tájékoztatási Hivatala lapengedélye FP/5 méret (300 példány, felelős kiadó: Bencédy József).

Gyurkó Lászlóné vezetésével megszerveződött a főiskolai hallgatók filmklubja, igaz, a Terézvárosban, a Csengery utcai Fáklya Művelődési Házban. Létrejött és sikereket ért el a Theátrum Chemotox (Galicza János tanár és Kaposi József hallgató vezetésével), amely Čapek *Rovarok* című darabját több helyen is előadta, valamint egy Lyra nevű diákszínjátszó csoport is alakult (Farkas Gyuláné tanár és Farkas Mónika hallgató vezetésével), ők főleg ünnepélyeken, klubesteken, iskolai órákon léptek fel. Beindult a sportélet is. Már 1976 januárjában megállapodás született a csillagtelepi sportpályák használatáról. Kosárlabda- és röplabdaszakosztály alakult, amelyekhez később felzárkózott a női torna és a természetjárás is. Atlétika, asztalitenisz, kézilabda, tollaslabda, tenisz, modern gimnasztika szakcsoport jött létre, és házbajnokságok voltak atlétikában, asztaliteniszben, kosárlabdában, labdarúgásban, röplabdában és lövészetben. Részt vettek a tagozat sportolói, csapatai a kerületi sporthivatal és a felsőoktatási intézmények sportrendezvényein is. Jól szerepelt a női kosárlabda- és röplabdacsapat, valamint a természetjáró szakosztály. Minden évben – igaz, nem túl nagy létszámmal – egész napos ún. Tejút-túrákra került sor. A szakcsoportok közül a női kézilabda-, a férfi és női labdarúgó-, valamint a férfi kosárlabda- és -asztaliteniszcsapat emelhető ki. A *Jó tanuló – jó sportoló* versenyben Eröss Zoltán hallgató III. fokozatot ért el. Mindezt sportlétesítmények (fedett pályás csarnok és uszoda) hiányában sikerült elérni.

9. kép: Sportélet Csepelen: a tábla mögött a vidám csapat. Forrás: Ho Si Minh Tanár-képző Főiskola (Csepel, 1975–1982) Facebook-csoport (Németh Imre)

A tanári testület tagjai valamennyien elkötelezettjei voltak a tanárképzésnek. Ez egyrészt iskolaorientáltságot jelentett, másrészt a színvonalas képzést és a szakmai-tudományos tevékenység igényességét. Az oktatók széles köre vett részt az ún. hatos kutatási főirányhoz tartozó programban,²⁶ amelynek első felelős vezetője a tagozat megalapításáig éppen Bencédy József volt. Ez a neveléstudomány fejlesztését szolgáló sokéves – mai szóval – projekt volt, különösen a pedagógia, a magyar nyelv, a földrajz, a matematika, az orosz és a történelem területén eredményes pályázatokkal, ösztöndíjakkal. A tudományos munkákhoz tartozott a korszerű módszerek felkutatására való törekvés mellett a tankönyvírás is, aminek – az egyetemekkel ellentétben – rangja lett az alakulóban lévő tagozaton. Így például csak a Történelem Tanszéki Csoport oktatói közül Závodszy Géza és Kalmár Árpád – utóbbi társszerzővel – tankönyvírói pályázatot nyert a középiskolai III. és IV. osztályos tankönyvének megírásához. Závodszy Géza tankönyve 1981-ben meg is jelent, Eperjessy Géza pedig a II. osztályos gimnáziumi tankönyv megírására kapott megbízást, amelyet 1982-re teljesített is. Földrajzból Mérő József, matematikából Pálfalvi Józsefné és oroszból Vihar Judit szintén pályadíjas lett.

A tagozat tanárai az alapítást követő években átlag 20-25 könyvet (köztük – mint jeleztük – számos tankönyvet, tanári kézikönyvet, főiskolai tankönyvet és egyéb segédletet), 50-60 szakmai és ismeretterjesztő tanulmányt és cikket jelentettek meg. Többen tagjai voltak a minisztérium, az MTA és OPI szakbizottságainak, néhányan (például Bencédy József, Eperjessy Géza, Szőke György) vezető tisztséget is betöltve. A tanszéki csoportok oktatói – gyakran előadóként – részt vettek szakmai és tudományos konferenciákon. Mivel az 1970-es évek végén új tanterveket vezettek be, új tankönyvek kipróbálására is sor került – a többi tanárképző főiskolához hasonlóan – a Tejút utcai „kvázi” gyakorlóiskolában. A szakmódszertanos oktatók a szakvezető tanárokkal együtt kiértékeltek ezek eredményeit, és bírálataikkal részt vettek az 1980-as évek elejétől megjelenő új általános iskolai tankönyvsorozatok formálásában.

A tanszéki csoportok keretei között folyó képzés során a hallgatók évfolyam- és szemináriumi dolgozatokat készítettek, az oktatók speciális kollégiumokat hirdettek, időnként vendégelőadókat hívtak, szakmai napokat szerveztek, ahol oktatók és hallgatók egyaránt tartottak előadásokat. Az oktatók és technikusok áldozatos munkájával az 1970-es évek végére elkészült egy korszerű oktatástechni-

26 Vö. Mihály Ottó (1988); Pöcze Gábor (1989).

kai stúdió, 1981-ben pedig egy pedagógiai módszertani kabinet. Ezek alkalmasak voltak mikrotanítások tartására, azok felvételére és elemzésére, bár főleg a humán (leginkább magyar és történelem) szakos hallgatói csoportok nagy létszáma (25-30 fő) megnehezítette ezek szervezését.

10. kép: Küzdelem a gépekkel: oktatástechnológiai foglalkozás Csepelen. Forrás: Ho Si Minh Tanárképző Főiskola (Csepel, 1975–1982) Facebook-csoport (Hetés Andrea)

Kezdetől komoly problémát okozott az idegen nyelv (angol és orosz) szakos hallgatók külföldi részképzése. Az angolosok két hetet tölthettek Exeterben vagy Londonban, de saját költségén és lényegében turistaként. (Ez a probléma hamarosan úgy szűnt meg, hogy felszámolták az angol szakos képzést.) Az oroszosok hathetes és öt hónapos részképzésen vehettek részt Leningrádban (a Herzen Pedagógiai Főiskolán) és Vlagyimirban, később Odesszában és a moszkvai Puskin Intézetben is. Itt a hallgatók kaptak ugyan ösztöndíjat, de az ottani és a hazai képzés között nem volt összhang.

A csepeli főiskolai képzés első ciklusának egyik legjelentősebb feladata a gyakorlati képzés megszervezése volt. Ennek elemei: az egyhetes külső iskolai gyakorlat a záró tanév elején; a két féléves szaktárgyi hospitálás és tanítási

gyakorlat záró- (vizsga-) tanítással, osztályfőnöki óra tartásával a III–IV. évfolyamon; a négyhetes komplex külső iskolai gyakorlat az utolsó félév elején; kéthetes úttörő és kéthetes nevelői szakmai gyakorlat. Ezek megszervezése komoly feladatot jelentett a tagozatvezetésnek – 1977-től a tagozatvezető-helyettes (Botos Tiborné) egyik fő feladata volt a gyakorlati képzés szervezése –, valamint a vele együttműködő Neveléstudományi Tanszéki Csoportnak, illetve a tanszéki csoportok szakmódszertanosainak. Különösen a szaktárgyi tanítási gyakorlatok helyszínéül szolgáló gyakorlóiskolák megszervezése, a megfelelő szakvezető tanárok felkutatása vált fontos feladatukká. Ez utóbbiban is kiemelkedő szerepet játszottak az egyes tanszéki csoportok tantárgy-pedagógiával foglalkozó oktatói: Örsházi Ágostonné, Zsiga Péterné (orosz), Kalmár Jánosné, Farkas Gyuláné, Gyurkó Lászlóné (magyar), Katona András (történelem), Simon Dénes (földrajz), Pálfalvi Józsefné (matematika), Frits Zsuzsa (biológia), Agazoni József (fizika), Victor András (kémia), Hámosi János (testnevelés), Mikes Zdenkóné, Horváth Judit (neveléstudomány).

Alapvető kérdés volt a főiskolai gyakorlóiskola szervezése, hiszen minden hasonló vidéki tanárképzőnek volt ilyen társintézménye. A tárgyalások a minisztérium–főváros–XXI. kerület–Eger „négyszögben” zajlottak, de elsősorban nem a tartalmi feladatok, hanem a finanszírozás kérdése körül. Végül felemás megoldás született tanácsi (kerületi) működtetésű gyakorlóiskolákkal, a szakvezetők pótlékát és óraszámkedvezményét viszont a főváros, valamint a minisztérium biztosította.

Az egyik gyakorló a tagozat Tejút utcai ikerépületében szerveződött Vári Józsefné, a másik a közeli Iskola téren Csohány Gyuláné vezetésével. (Előbbi általános iskola ma a már említett Móra Ferenc, utóbbi Kölcsey Ferenc nevét viseli.) Emellett – különösen a nagyobb hallgatói létszámú tanszéki csoportok esetében – más képzési helyekre is szükség volt, amelyek egyik része Csepelen, másik része a főváros egyéb kerületeiben működött (kezdetben 24 gyakorlóiskolai és 6 külső iskolai képzési hellyel). A tagozat kiépülésével és a hallgatói létszám növekedésével a Csepelről való elköltözközés már 32 szakvezető tanár (22 gyakorlóiskolai és 10 külső iskolai) működött közre a tanárképzésben Csepelen és néhány más kerületi iskolában.

11. kép: A csepeli főiskolai tagozat Tejút utcai gyakorlója (háttérben a tagozat épülete).

Forrás: EKKE Fotótár

Fontos részét képezte a gyakorlati képzésnek az egy hónapos, az utolsó szorgalmi félévet bevezető külső iskolai gyakorlat, amelyet egyéni beosztás alapján szinte valamennyi budapesti kerületben, néhány esetben vidéken végeztek a záró évfolyamos hallgatók. Itt szakos tanítási órák tartása mellett teljes pedagógiai munkát végezhettek a tanárjelöltek. Igaz, a gyakorlóiskolákhoz képest a főiskolai tagozat kevésbé tudta figyelemmel követni a munkájukat. Sok bírálat érte ezt a gyakorlatot a saját kollégák részéről is, hiszen egy hónapot elvett az utolsó félév szakos képzéséből, de központi előírásról lévén szó, nem lehetett rajta változtatni. Egyébként évente mintegy 90 – zömmel fővárosi – iskolával és 150 gyakorlatvezető tanárral tartottuk a kapcsolatot.

Az általános iskolai gyakorló tanári munkára történő közvetlen felkészítés fontos része volt a képzésnek. A központilag megszervezett, de a tanszéki csoportok szakmódszertanosaik által irányított szaktárgyi hospitálási és tanítási gyakorlati rendszer volt meghatározó, amelynek úttörővezetői és osztályfőnöki munkára felkészítő része is volt. Ebben a munkában jelentős szerepe volt a

két gyakorlóiskolának, az ottani és a külsős szakvezető tanároknak. Gyakorlati képzési rendszerünket éppen a hallgatók részéről érte az a kritika, hogy miért csak a III. évfolyamon kezdődik, miért nem korábban. A központi előírások azonban ez esetben is megnehezítették a képzés javítására vonatkozó törekvéseket.²⁷

1979-ben végeztek az első hallgatók. Ez az év új feladatokat hozott, és ezek között a zárótanítások megszervezése és lebonyolítása, a szakdolgozat megírása és megvédése, valamint az államvizsga jelentős feladatokat rótt a tagozatvezetésre, a tanárokra, de leginkább a végzős hallgatókra. Az államvizsga-bizottsági elnökök között a képzés megszervezésében és működésében jelentős szerepet játszó külsős szervezetek képviselői – Kaján László, az FPI igazgatója, Mezei Gyula, a Fővárosi Tanács VB Művelődésügyi Főosztályának a vezetője, Koós-Hutás Gergely, a minisztérium főelőadója, Véghelyi Andor, a XXI. kerület párttitkára, Szűcs László, az egri anyaintézmény főigazgatója, Nagy Andor főiskolai docens, az egri Neveléstudományi Tanszék vezetője, Boldizsár Gábor, a XXI. ker. Tanács VB Művelődésügyi Osztályának vezetője, Pataky László egyetemi docens az ELTE TTK-ról – mellett csupán Bencédy József tagozatvezető és Mérő József, a Földrajzi Tanszéki Csoport vezetője szerepelt saját oktatóként ebben a minőségben. A következő évtől már helyreállt a rend, és kevésbé protokolláris lett az elnöki névsor, a fenti oktatóink mellett Hajdu Péter, Eperjessy Géza, Sipos Lajos és Galicza János kapott szerepet, míg Egerből Pelle Béla főiskolai tanár, az ELTE-ről pedig Unger Mátyás egyetemi docens (BTK), valamint Orbán Miklós egyetemi docens (TTK) szerepelt. A felsorolást azért tartottuk fontosnak, mert jól jelzi, hogy hányan bábáskodtak az intézmény létrejötténél, amely ennek alapján láthatóan széles kapcsolatrendszerrel, de kezdettől korlátozott önállósággal rendelkezett.

27 Vö. Az általános iskolai és óvodai pedagógusképzés tantervei az 1976–77. tanévtől a nappali és a levelező tagozat számára. (Melléklet az oktatási miniszter 130/1976. /M. K. 14/ OM számú utasításához.) Szerkesztette Miklósvári Sándor. Oktatási Minisztérium Tudományegyetemi és Tanárképző Főiskolai Főosztály Pedagógusképző Osztály, Budapest, 1976.

12. kép: Fotó egy csepeli diplomaosztó ünnepségről (1981).

*Forrás: Ho Si Minh Tanárképző Főiskola (Csepel, 1975–1982) Facebook-csoport
(Falus Tamás és Radó Gabriella)*

13. Még egy fotó az 1981-es diplomaosztóról. Forrás: lásd a 12. képnél

A főváros és a tagozat vezetése kezdettől nagy gondot fordított a végzős hallgatók elhelyezésére, de a pályakísérésükre is. Egyrészt visszajelzést kértek az iskolaigazgatóktól a munkájukról, másrészt minden évben meghívták volt tanítványaikat egy beszélgetésre. Visszajelzéseik szerint nevelési, fegyelmezési gondjaik voltak, nehezen tudták kezelni a váratlan helyzeteket, és nehezményezték az egyes tantestületekben tapasztalható autokratikus nevelői magatartást, sőt az időnkénti testi fenytést, drillt. A csepeli időszakban végzett tanáraink jelentős része (kb. 80%-a) általános iskolai tanárként helyezkedett el, majd sokan folytatták tanulmányaikat egyetemi kiegészítő képzéseken, többen lettek később vezetők, és néhányan komoly közéleti pályát futottak be, mint az a mellékletben – a nevessé vált csepeli tanítványok felsorolásában – látható.

4. Csepeli hétköznapiak

A csepeli évek második ciklusában a teljes kiépülést követően a tanszéki csoportok komoly erőfeszítéseket tettek a színvonal emelésére az évfolyam- és szemináriumi dolgozatok rendszeresítésével, valamint speciális kollégiumokat is hirdettek a magyar nyelvi és irodalomtudományi, a történelem, az orosz, a biológia és a marxizmus–leninizmus tanszéki csoportoknál. Neves vendégelőadókat hívtak

meg: Lénárd Ferenc a korszerű képességfejlesztésről, Rókusfalvy Pál az egészséges életmódról, Gáspár László a szentlőrinci iskolakísérletről, Mezei Gyula az általános iskolai képzés korszerűsítéséről, Báthory Zoltán a tanítás és tanulás rendszerszemléletéről, Király István Adyról, Bereményi Géza írói és filmes munkásságáról tartott nagy érdeklődéssel kísért előadást. Újdonság volt, hogy tanári és hallgatói előadásokkal és más érdekes programokkal (például vetélkedőkkel, illetve ún. szakestélyekkel) kísért, jól sikerült tanszéki napokat szervezett néhány tanszéki csoport: a magyar nyelvi, az irodalomtudományi, az orosz, a földrajzi és a testnevelési.

Erőfeszítések történtek a tanulmányi rend megszilárdítására a vizsgaidőszak meghatározásában, a szakdolgozatok beadásában, a zárthelyi dolgozatok íratása és az óralátogatások terén is. Valamennyi tanszéki csoport fokozottan foglalkozott az I. évesekkel a főiskolai tanulmányok tartalmas, szervezett kialakítása érdekében, ahogy az egyik végkimenetet jelentő szakdolgozat-készítés menetében is törekedtek a korábbinál folyamatosabb, kevésbé hektikus munkarendet kialakítani (előbb a vázlat, majd egy fejezet, illetve az első rész ütemezett bemutatásával).

Kezdetől nagy gondot fordított a tagozat a végzett hallgatók elhelyezésére is. Például 1982-ben csak a főváros 340 állást hirdetett meg (ebből 160 szakos, 34 napközis, 13 nevelőotthoni). Ehhez a 154 végzett hallgatóból 126 nyújtott be pályázatot, és valamennyien el is helyezkedtek (112 fő általános iskolában, 2 fő középiskolában és 14 fő más területen – könyvtárban, illetve idegenforgalomban – a fővárosban, 9 fő pedig vidéken). Tehát a végzősök közel 80%-a a tanári pályán helyezkedett el.

A képzés fontos részét képezte a gyakorlóiskolai munka. 1977-ben kezdte a munkáját az első „kvázi” gyakorlóiskola, a Tejút utcai, majd 1978-ban a második, a szintén közelben lévő Iskola téri. A rendszer fokozatos kiépülését követően 1982-ben felmerült – néhány hónappal azelőtt, hogy kiderült: nem Csepelen lesz a képzés folytatása – egy harmadik csepeli gyakorló (a Liget utcai) beindítása is, hogy csökkenjen a képzés szétszórtsága, ami jelentős mértékben akadályozta a tanszéki csoportok oktatóinak a hallgatói órák (záró- vagy vizsgatanítások) látogatását. Ez utóbbiak fő terhe persze leginkább a tanszéki csoportok szakmódszertanos oktatóit sújtotta. Tervszerűen folyt a szakvezetők továbbképzése, amelynek középpontjában az új általános iskolai tantervi dokumentumok (például tankönyvek) elemzése, az iskolai munka korszerűsítése állt. A Tejút utcai gyakorlóban folyt az új tankönyvek kipróbálása, aminek nyomán több szaktárgy (magyar nyelv, történelem, földrajz, matematika, fizika, kémia) módszertanos oktatói a

szakvezető tanárok véleményének figyelembevételével elkészítették ezek részletes elemzését. A szakvezető tanárok szakfelügyelete a tanszéki csoportok feladata lett, és ez ügyben is ezekben az években kezdődtek meg az első vizsgálatok (például biológiából). A gyakorlati képzésben részt vevő hallgatók és szakvezető tanárok számát a 6. táblázat tartalmazza. A táblázat alján megjelenő hozzávetőleges átlagszám jelzi, hogy egy szakvezető tanárra 10-12 hallgató jutott, ami különösen az akkori egyetemi gyakorlati képzéssel összehasonlítva igen magas, mintegy kétszeres szám, bár egy lassan csökkenő trend azért kiolvasható. A táblázatból az is kitűnik, hogy az egyes szakok között is voltak eltérések.

Szakok/ félévek	1977/1978	1978/1979	1979/1980	1980/1981	1982/1983
	II. félév	I. félév	II. félév	I. félév	II. félév
magyar	66/5	58/5	60/6	60/6	67/7
orosz	55/5	52/5	42/5	31/3	47/4
angol	31/2	23/2	11/1	-	-
történelem	52/4	51/4	45/4	53/5	54/5
földrajz	21/2	22/2	20/2	20/2	29/2
biológia	42/3	47/4	44/4	46/6	36/4
matematika	32/3	32/3	30/3	30/3	32/3
fizika	20/2	20/2	20/2	16/2	18/2
kémia	33/3	33/3	34/3	40/3	35/3
testnevelés	-	-	-	21/2	14/2
Összesen	352/29	338/30	328/30	317/32	332/32
Átlagszám	≈12	≈11	≈11	≈10	≈10

6. táblázat: A gyakorlati képzésben részt vevő hallgatók és szakvezető tanárok számának alakulása szakonként a csepeli képzés időszakában (1978, 1980, 1983)

A tagozat vezetése kezdettől fogva törekedett egy korszerű oktatástechnikai bázis létrehozására, amiben eleinte az újonnan alakult szombathelyi tanárképző főiskola és a veszprémi Országos Oktatástechnikai Központ volt segítségünkre. 1978 októberében készült el, immár az Oktatási Minisztérium és a Közgazdasági Egyetem támogatásával egy korszerű oktatástechnikai stúdió, amely egy előadóból, egy gyakorlóból és egy technikai szobából állt, ehhez még egy fotólabor is csatlakozott. Itt történt az oktatástechnikai kurzus keretei között az AV-eszközök megismertetése és különböző – főleg szaktárgyi – ismerethordozók készítése. Az eszközök használatáról a tanszéki csoportok szakmódszertanosaik tanfolyamot

szerveztek, hogy a gyakorlati szaktanárképzésben is hasznosuljanak az itt szerzett ismeretek.

1982 májusára elkészült a stúdió egy még korszerűbb, zárt láncú tv-rendszerrel is bővített módszertani kabinetté történő továbbfejlesztése, amely már egy 25 fő befogadására képes előadóból, két 8-12 munkahellyel rendelkező gyakorlóból, egy hat munkahelyes fotólaborból, egy 20 főt befogadó televíziós stúdióból és egy tanári (technológusi) szobából állt. Mindez már tanórák televíziós felvételére, ún. mikrotanítások tartására és elemzésére is alkalmas volt. Ide csoportosították át a szaktárgyi módszertanos órák zömét is. Itt is az élet furcsa fintora – miként a harmadik gyakorlóiskola kiválasztása terén is tapasztalhattuk –, hogy mindezt alig egy év múlva bontani és költöztetni kellett az intézménnyel együtt úgy, hogy használata már csak az új, immár ELTE főiskolai campuson válhatott a képzés szerves részévé.

Egyre jelentősebb szerepet játszott a tagozat életében a tudományos diákköri (TDK) munka, amely igazán azután vált szervezetté, hogy egy fiatal oktató, a földrajzos Horváth Gergely 1980-ban átvette a vezetését, és nagy lendülettel látott munkához. Izgalmas házi versenyeket követően legjobb hallgatóink az Országos Tudományos Diákköri Konferenciákon (OTDK) már 1977-től megjelentek, 1979-ben az egri OTDK-n a 10 dolgozatból négyen díjazottak is lettek: különdíj oroszról (Szőke Katalin), III. díj biológiából (Velikov Anna) és két oklevél történelemből (Gáncsné Schubert Katalin és Müller Györgyi). 1981-ben pedig már 10 első – köztük földrajzból Makádi Mariann, aki később kollégánk lett, és ma is az ELTE-n tanít –, 8 második és 4 harmadik helyezettünk volt. Az 1983-as OTDK-n 4 első, 5 második és 4 kiemelt díjat szereztek a hallgatóink, a stilisztikai és nyelvészeti szakágban Antalné Szabó Ágnes ért el kiemelkedő eredményt (szintén oktatónk lett később, majd az ELTE docense). Más versenyeken is születtek szép eredmények, főleg a *Szép magyar beszéd* című, valamint különböző matematikai versenyeken. A magyar–történelem szakos Pentz Annamária 1978-ban Kazinczy-érmet nyert, de egy ilyen versenyen tűnt fel 1983-ban az akkor I. éves – későbbi televíziós, ma rádiós és szinkronszínész – Kocsonya Zoltán is. Még több sikert hoztak a különböző matematikai versenyek: 1976 és 1979 között Korándi József és Ledniczki Teréz több versenyen szerzett díjakat (előbbi tanárunk is lett), de később Ambrus Gabriella, Csapó Klára, Góhér Katalin, Henter Zsófia, Rubóczky György és Zimmermann Pál is szép sikereket aratott (Ambrus Gabriella szintén oktatónk lett, és ma is – Korándi Józsefhez hasonlóan – az ELTE-n tanít).

Természetesen a tanároknak példát kellett mutatni a tanítványok számára elsősorban a tudományos kutatásban és a szakmai közéletben való megjelenés tén is. Egy 1981-es – a tudományos munkáról szóló – beszámoló szerint 1976 és 1980 között 15 könyvet írtak és 14 könyvet szerkesztettek, fordítottak, 15 tankönyvet, segédletet publikáltak, 64 tanulmányt, cikket, recenziót jelentettek meg. Ebből csak az 1980/1981-es tanévben 7 könyv és 20 tanulmány, cikk látott napvilágot. A legeredményesebb a földrajz és történelem, kiemelkedően eredményes az orosz, jó és megnyugtató teljesítményt nyújtó a biológiai, irodalomtudományi, kémiai, marxizmus–leninizmus, matematikai, neveléstudományi, magyar nyelvi tanszéki csoport volt.

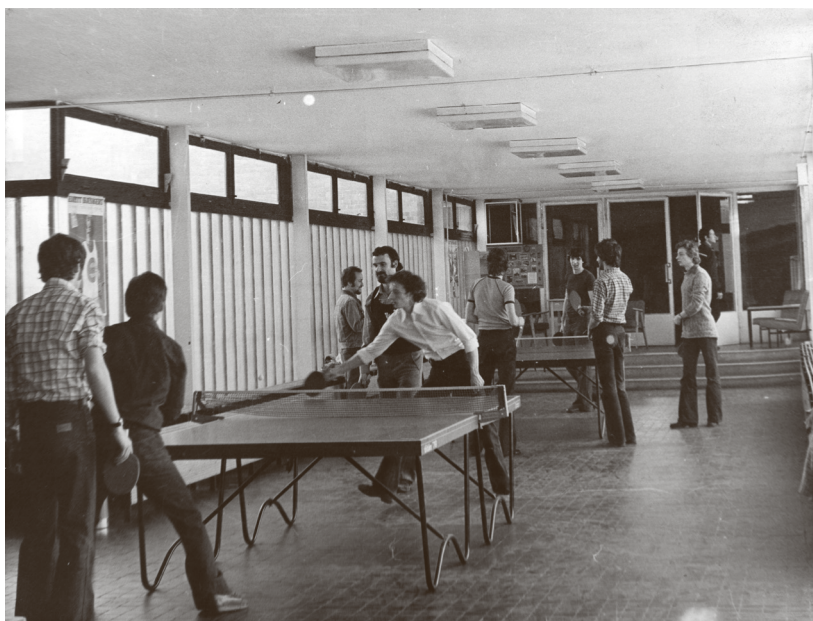
Viszonylag kiterjedt nemzetközi kapcsolatokkal rendelkezett a tagozat, amit persze meghatározott az adott társadalmi rendszer. Vagyis a szocialista országokkal létesített kapcsolatok jelentős előnyt élveztek. Természetesen az orosz szakos képzés kapcsán is legerősebbek a szovjet kapcsolatok voltak, de oktatóink hazánk hivatalos képviselőiként gyakran megfordultak több más szocialista országban is. Például Bencédy József Szófiában, az európai oktatási miniszterek tanácskozásán volt hivatalos küldött, Pálfalvi Józsefné előadást tartott a berlini Humboldt Egyetemen a komplex matematikaoktatásról, Eperjessy Géza részt vett a csehszlovák–magyar tankönyvi vegyes bizottság munkájában, majd egy bukaresti európai kollokviumon is, amely a helsinki határozatok tankönyvi végrehajtását célozta. Mérő József vezetője volt a magyar OPI-s delegációnak a varsói lengyel–magyar földrajztankönyv-egyeztetési tárgyalásokon, Hajdu Péter Romániában vett részt előadókörúton, Dukkon Ágnes a krakkói Jagelló Egyetemen volt két évig magyar lektor. Kapcsolatunk volt még számos más külföldi felsőoktatási intézménnyel: a rostocki, a greifswaldi egyetemmel, a drezdai, a magdeburgi és a potsdami főiskolával az NDK-ban, a katowicei és varsói egyetemmel Lengyelországban, a nyugatiak közül a részképzés kapcsán az angliai exeteri egyetemmel, a stockholmi, göteborgi és malmői pedagógiai főiskolával. Számos oktatónk fordult meg tanulmányutakon is az említett országokban.

Természetesen ekkor már nyugati országokba tett látogatások is viszonylag szép számban előfordultak a tagozaton. Bencédy József még a minisztérium képviselőjeként Párizsba és Belgiumba utazott, de Ausztriában is számos előadást tartott, akárcsak Eperjessy Géza a bécsi Collegium Hungaricumban vagy a sport (atlétika) vonalán Csutka István – aki korábban a magyar atlétaválogatott dobódzóje is volt – osztrák edzőtáborokban. Székely Jenő az NSZK-ban vett részt matematikai kollokviumon, Mann Miklós a dortmundi Rajna-Vesztfáliai Külügyi

Társaság és a flensburgi főiskola vendégelőadója volt. Budai Andrásné az Országos Oktatástechnikai Központ (OOK) képviselőjében Svédország több városában tett látogatást az ottani oktatástechnikai képzést tanulmányozva.

Számos külföldi vendége is volt a tagozatnak. Protokolláris látogatók a Szovjetunióból (például a Kijevi Állami Egyetemről, a rigai főiskoláról), Kubából, NDK-ból és Vietnámból jöttek, de meglátogatta a tagozatot a brit kulturális attasé, a bécsi oktatási kormányzat képviselője, egy exeteri diákküldöttség és egy svéd pedagóguscsoport is. Az intézményközi kapcsolatok kialakítása a csepeli időszakban éppen hogy megindult, az oktatók és tanszékek közötti egyéni kapcsolatok viszont szépen alakultak, mint a korántsem teljes felsorolások is bizonyítják.

Hamar megindult a tagozat sportéletének a kialakítása, megszervezése is. Különösen aktuálissá vált ez a feladat, amikor a harmadik tanévben megkezdődött a testnevelés szakos hallgatók képzése is a tagozaton. Mivel csak tornateremmel rendelkezett a főépület, az első két évben a tagozat udvarán egy bitumenes kosár- és kézilabdapályát, valamint tenispályát sikerült kialakítani, emellett megállapodás született a csillagtelepi sportbázis használatáról. A szakos képzéshez sportlétesítmények egész sorát kellett biztosítani Csepelen és a főváros már részein. A XXI. kerületben a Papírgyár és Posztógyár sportpályáit, a csepeli stadiont, másutt pedig a Népstadion, az Olimpiai Csarnok, a margitszigeti Nemzeti Sportuszoda létesítményeit használták hallgatóink. Mindezek még decentralizáltabbá (és persze drágábbá) tették a TTK-s szakok miatt egyébként is szétszórt képzést. Mint már említettük, kosárlabda- és röplabdaszakosztály, atlétika, természetjárás, asztalitenisz, kézilabda, tollaslabda, tenisz, modern gimnasztika szakcsoport működött a tagozaton az 1977-ben megalakult Budapesti Tanárképző Sportkör keretei között Vámos Károly vezetésével. Jöttek az eredmények is: a férfi kosárlabda- és a női röplabdaegyüttes az NB II-be jutott, a női kosárlabdacsapat pedig Budapest I. osztályú volt 1982-ben, de ott voltak a Budapesti Tanárképző SK csapatai a kispályás labdarúgás és az asztalitenisz versenyein is. Különösen ez utóbbi sportág volt népszerű, a Tejút utcai épületnek a tornaterem előtti folyosóján felállított pingpongasztal óráközi szünetekben ritkán álldogált kihasználatlanul.

14. kép: Asztalitenisz-nagyüzem a csepeli főépületben. Forrás: EKKE Fotótár

Fontos részét képezték mind a tanárképzésnek, mind az egészséges közösségteremtésnek a különböző – vízi és sí-, napközis és úttörő- – táborok, szakmai gyakorlatok (régészeti, közművelődési), tanulmányutak és kirándulások. A táborokat a tantervek zömmel előírták, például a vízi és sítáborokat a testnevelés szakosoknak, utóbbiak természetesen külföldi, nagyrészt lengyelországi és csehszlovákiai (Zakopane, Látky, a hajdani magyar Látka) helyszínekkel. Ugyanakkor a Testnevelés Tanszéki Csoport oktatói (például Sigmond András) a tagozat oktatóinak is szerveztek sítanfolyamokat, amelyek igen jó hangulatban teltek el. A vízitáborokat változatos hazai helyszíneken (Baja, Ráckeve, Kisköre, Siófok, Balatonfüred stb.) szervezték. A szakmai ismeretek bővítésére szolgáltak a tantervileg előírt gyár- és üzemlátogatások, tanulmányutak és többnapos terepgyakorlatok; ezek különösen a biológia, a földrajz, a fizika és a kémia szakos hallgatók számára voltak hasznosak, hiszen bejárhatták az országot, helyben tanulmányozhatták az élővilágot, a földtani feltárásokat, a felszínformákat, a gyárak, üzemek gyártási folyamatait stb. Ezek – különösen a földrajzi terepgyakorlatok esetében – mindig összekapcsolódtak a honismeret bővítésével is. Mindehhez saját kezelésben álló főiskolai autóbusz állt rendelkezésre, tagozati alkalmazású sofőrökkel (Losonczy Miklós és Mireider Géza személyében).

A tanulmányi kirándulások nem voltak kötelező jellegűek, de életre szóló élményt nyújtottak az azokon részt vevő humán szakosoknak (magyar, történelem). Ezek fő szervezője a történelmes Kalmár Árpád volt, aki az illetékes tanszéki csoportok más oktatóival (Katona András, Salamon Konrád, Závodszy Géza, Farkas Gyuláné, Gyurkó Lászlóné, Király Katalin) és szép számú hallgatóval bejárta nemcsak hazánk tájait, de – akkoriban óriási nevelőértékkel – a határon túli magyarlakta területek jelentős részét (Erdély, Felvidék, Kárpátalja). Különösen az erdélyi utak voltak tanulságosak, ezt mutatják a hallgatói visszaemlékezések is a kötet második felében. Ne feledjük, a kirándulások a Ceaușescu-diktatúra legsötétebb éveiben zajlottak le, és ezek a korántsem zökkenőmentesen lezajló látogatások – gyakran már a határellenőrzés megrázó élményeket hozott – különleges benyomásokat keltettek, ottani magyarokkal való csodálatos találkozásokkal, akik számára akkoriban még ritka vendégek voltak az anyaországi honfitársaik. Hasonló élményeket a Földrajzi Tanszéki Csoport is kínált, Simon Dénes és Horváth Gergely vezetésével nyaranként külföldi utakat szerveztek érdeklődő hallgatók számára Erdélybe, Bulgáriába, a mai Csehországba és az egykori NDK-ba.

5. Búcsú Egertől – A csepeli korszak értékelése

Csepeli tartózkodásunk utolsó évében – 1982 folyamán – az egyre erőteljesebben jelentkező fővárosi szaktanárhiány pótlására a minisztérium kérésére kidolgozott a tagozat egy tervet másoddiplomások képzésére. Mivel a leggyorsabb, de még eredményes képzési formát kellett kitalálni, ezért a hagyományos esti és levelező képzések közötti átmenetet alkotta meg a tagozat. Így született meg a 4 féléves, heti 10-11 órás, kétnapos képzési forma, a tanítóképző főiskolát végzetek számára egyszakos képzést kínálva. A tantervek kidolgozását Mann Miklós igazgatóhelyettes koordinálta a társadalomtudományok területén, Victor András a természettudományos szakok, Galicza János pedig a pedagógiai és gyakorlati képzés terveit gondozta. A Mezei Gyula művelődésügyi főosztályvezetővel való megállapodás alapján az indítandó szakokat és a felveendő pedagógusok névsorát a fővárosi főosztály javaslata alapján a minisztérium, illetve a tagozat határozta meg. Magyarból, történelemből, oroszból, matematikából, fizikából, kémiából, biológiából és földrajzból terveztük a képzést, amely az utolsó csepeli félévünkben indult, amikor már hivatalosan az ELTE kara lett a korábbi tagozat. 1983 februárjában kezdtük meg a tanítást 331 hallgatóval egyelőre magyar, történelem, orosz, matematika és biológia szakokon a Madách Gimnázium Barcsay ut-

cai épületében, mert ekkor már biztos volt, hogy a nyáron az új kar a VII. kerületi Kazinczy utcába költözik. A képzés koordinálója, vezetője Véghelyi Józsefné, a Marxizmus–leninizmus Tanszéki Csoport adjunktusa lett. Az I. félévet a beiratkozottak háromnegyede, 246 hallgató fejezte be sikeresen. Különösen orosz és matematika szakokon komoly tanulmányi gondok is felmerültek.

A Minisztertanács 1983. január 29-én hozott határozatot arról, hogy a csepeli kihelyezett tagozat az ELTE Általános Iskolai Tanárképző Főiskolai Karaként folytassa tevékenységét „*változatlan képzési rend*” szerint.²⁸ A döntést az egyetemen szenvedélyes viták előzték meg. „*A főiskolai kar létesítését vagy áthozatalát az egységes tanárképzési koncepció keretébe helyezték, ami sokakban az egyetemi képzés szintjének leszállítását, illetve annak veszélyét idézte fel. Viszont – elsősorban azok, akik azelőtt is tanítottak a tagozaton – a főiskolai kar munkájának további javulását várták az egyetemhez való kapcsolat tényétől.*”²⁹ Az fel sem merült, hogy mások a képzési célok és feladatok az általános iskolai és középiskolai tanárképzés esetében, de főleg, hogy eltérőek a tudósképzéstől. A cél az egységes tanárképzés „Eötvös-modelljének” kidolgozása lett. 1983. február 1-jén történt a táblacsere még a csepeli Tejút utcai korábbi tagozati campus épületének a homlokzatán. Az oktatók és hallgatók jelentős része nem is érzékelte a változást, csak a nyári, a belvárosi Kazinczy utcai új épületbe való átköltözéskor, amikor immár nem csupán Egernek, de Csepelnek is búcsút intettünk.

15. kép: Az ELTE ÁITFK Kazinczy utcai épülete. Budaházi László felvétele

28 A Minisztertanács 1001/1983. (I. 29.) számú határozata az Eötvös Loránd Tudományegyetemen Általános Iskolai Tanárképző Főiskolai Kar létesítéséről. Művelődési Közlöny, 27. évf. 4. sz. 298.

29 Az Eötvös Loránd Tudományegyetem története 1635–1985. Szerkesztette Sinkovics István. ELTE Egyetemi Tanácsa, Budapest, 1985. 369.

A közölünk 2024-ben eltávozott Hajdu Péter szavaival értékeljük a tagozat nyolcéves időszakát: „Visszatekintve csepeli korszakunkra: számunkra, akik a képzést képviselték ott, azon a helyen, számos kellemes és kellemetlen élményünk maradt, de közülük meghatározó élményként emelkedik ki az újat alkotás élménye és felelőssége. Nem minden pedagógusnak jut ki ilyen élmény: a tervezgetés, a harc, a próbálgatások, a nyilvánvaló értékteremtés öröme. Munkánkat naponta visszahúzta az egri anyaintézetől való függés, hiszen szellemi kapacitásunk nem indokolta ezt a furcsa kapcsolatot, az alapvető oktatási feltételek (épületek, kiszolgáló termek, létesítmények, felszerelés, műszerek) hiánya egyáltalán: a megalázó pénzhiány és [...] [a] többórás fárasztó utazás. Mégis: ez volt a 'hőskorszak', s a rá való visszaemlékezésbe azoknál, akik részt vettünk benne, feltétlenül vegyül egyfajta nosztalgia: noha sokak által lenézett, a hivatalosság által némileg degradált intézményben dolgoztunk, nekünk, a tanárképzés ügyét személyes értékrendünkben is preferáló, elhivatott pedagógusoknak ez a korszak jó mulatságnak, férfimunkának tűnt.”³⁰

A Csepelen történő „fészekrakás” hasznos volt abból a szempontból is, hogy a reménybeli önállósulás előszobájának tekintette mindenki, a főhatóság, Eger és a tagozat egyaránt. Ugyanakkor kiderült, hogy a 4-5 évi egri „felügyelet” utáni önállósulás terve kútba esett, mert a tanárképzésben az egységes képzés, szervezetileg pedig az integrálódás került napirendre. Csepelnek sem kellett igazán az intézmény, a létező szocializmus hanyatló szakaszában már kiüresedett a „munkáskörületnek főiskolát” jelmondat. Az egyre gyarapodó, a négy évfolyamon lassan 1000 főnél is több hallgatót foglalkoztató, másoddiplomás képzéssel bővülő tagozat bőven „kinőtte” a helyét, és az oktatók-hallgatók egységes vágya volt egy a főváros belső területén működő campus. 1983 elején alapvető változás következett be a tagozat életében, februárra karrá vált, majd az új tanévet már egy a főváros belsejében lévő erzsébetvárosi helyszínen kezdte. Az intézmény „gyermekkora”, a megpróbáltatásokkal teli csepeli korszak véget ért.

Áttekintésünket zárjuk a tagozat vezetőjének, Bencédy Józsefnek az értékelésével, amely bár hivatalosabb ugyan, de részben „rezonál” az előzővel: „Nekem és több kollégámnak a kezdés, az újat alkotás szépsége és felelőssége volt a meghatározó élményünk, az első években még a heti öt napon át folytatott tervezgetés és próbálkozások. Csepel, ez a külső kerület, lényegében munkáskörnyezet jó dajkának, adottságaival és kulturális szükségleteivel jó környezetnek bizonyult.

30 Hajdu Péter (2022): Intézményünk történetéből. Kézirat, 7.

Jóleső érzéssel gondolok vissza a Csillagtelep nyugalmára, 'ahol még a madarak is röpködnek' – szoktuk mondani...’’³¹

16. kép: A tagozat TFK-n megőrzött táblája. Forrás: Ho Si Minh Tanárképző Főiskola (Csepel, 1975–82) Facebook-csoport

*17. kép: Az „A” és „B” épület között. A csepeli tagozat főépületének belső tere.
Forrás: EKKE Fotótár*

³¹ Bencédy József (1990) 19.

18. kép: Vidám pillanatok. Diákrekter választása. Forrás: EKKE Fotótár

19. kép: A hajdani csepeli épület ma (Vermes Miklós Általános Iskola). Forrás: Ho Si Minh Tanárképző Főiskola (Csepel 1975–82) Facebook-csoport (Kazinczy Tamás)